

על הגלוי והנסתר בהעלאת הארון מקרית יערים לירושלים

בן ציון קריגר

מבוא

בהעלאת הארון מקרית יערים לירושלים¹ אנו מבחינים בארבע מערכות:
א. ההכנות לקראת העלאת הארון; ב. נשיאת הארון בעגלה מקרית יערים עד גורן נכון (או כידון לפי ספר דברי הימים); ג. אירועי גורן נכון (פרץ עוזה); ד. הסבת הארון בכתף מירושלים לעיר דוד.
לאחר עיון מעמיק בפרשה זו אנו מגיעים למסקנה שרב הנסתר בה על הגלוי.² ננסה לפענח את צפונותיה של הפרשה ולהבין את שורשי השגיאות והטעויות שגרמו לקטיעת מסע הארון באבו.
העיון ייעשה על ידי השוואת תיאור המאורעות בספר שמואל לתיאורם בספר דברי הימים,³ ועל ידי ניתוח דברי חז"ל הבאים ליישב את השינויים והסתירות שבין שני התיאורים. ראוי לציין שדרך חז"ל בהסברת הפרשה שימשה לי אבן דרך לכל המאמר כולו, והיא שופכת אור חדש על כל ארבע המערכות שצוינו לעיל, כפי שהדברים יבואו לידי ביטוי במאמר.

א. ההכנות לקראת העלאת הארון והסתירות בין הספרים
בתיאור ההכנות לקראת העלאת ארון ה' מגבעת אבינדב לירושלים יש כמה הבדלים בין הכתוב בספר שמואל לבין הכתוב בספר דברי הימים. נעיין בכתובים במקביל ונצביע על ההבדלים:

1 ראה שמואל ב פרק ו ודברי הימים א פרק יג.
2 על גלוי ונסתר בתנ"ך בכלל, ראה ספרה של י' עמית, גלוי ונסתר במקרא, תל אביב 2003.
3 לא מקובלת עליי הגישה שכיוון שהספרים הנ"ל נכתבו בידי אנשים שונים ובתקופות שונות תיתכנה סתירות מהותיות בין שני הספרים, ושאינן צורך להתאים את שני הכתובים. אני סבור שהכול ניתן מרועה אחד (גם אם אנשים שונים כתבו) ואלו ואלו דברי אלוקים חיים.

דברי הימים א פרק יג	שמואל ב פרק ו
דברי הימים א פרק יג	(א) ויִסַּף עוֹד דָּוִד אֶת כָּל בַּחֹזֵר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֲלָף:
(א) וַיִּזְעַץ דָּוִד עִם שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמְּאוֹת לְכָל נְגִיד:	(ב) וַיִּקַּם וַיִּלְךְ דָּוִד וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעָלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם שָׁם ה' צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים עָלָיו:
(ב) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכָל קְהַל יִשְׂרָאֵל אִם עָלֵיכֶם טוֹב וּמִן ה' אֱלֹהֵינוּ נִפְרָצָה נִשְׁלַחְהָ עַל אַחֵינוּ הַנֹּשְׂאִים בְּכָל אַרְצוֹת יִשְׂרָאֵל וְעַמְהֶם הַפְּהָגִים וְהַלְוִים בְּעָרֵי מִגְרִישֵׁיהֶם וַיִּקְבְּצוּ אֵלָיו:	(ג) וַיִּרְכְּבוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל עֲגֹלַת הַדָּשָׁה וַיִּשְׁאַהֻּ מִבֵּית אַבְיָנָדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וַעֲזָא וְאַחִיו בְּנֵי אַבְיָנָדָב נְהָגִים אֶת הָעֲגֹלָה הַדָּשָׁה:
(ג) וַיִּסְבֶּה אֶת אֲרוֹן אֱלֹהֵינוּ אֵלָינוּ כִּי לֹא דָרְשָׁנָהּ בְּיָמֵי שְׂאוּל:	(ד) וַיֹּאמְרוּ כָל הַקְּהָל לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי יֵשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי כָל הָעָם:
(ד) וַיֹּאמְרוּ כָל הַקְּהָל לַעֲשׂוֹת כֵּן כִּי יֵשֶׁר הַדָּבָר בְּעֵינֵי כָל הָעָם:	(ה) וַיִּקְהַל דָּוִד אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל מִן שִׁיחֹר מִצְרַיִם וְעַד לְבוֹא חֲמַת לְהִבְיֵא אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִקְרִית יְעָרִים:
(ה) וַיִּקְהַל דָּוִד אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל מִן שִׁיחֹר מִצְרַיִם וְעַד לְבוֹא חֲמַת לְהִבְיֵא אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִקְרִית יְעָרִים:	(ו) וַיַּעַל דָּוִד וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעֲלֹתָהּ אֶל קְרִית יְעָרִים אֲשֶׁר לִיהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים ה' יוֹשֵׁב הַכְּרִבִּים אֲשֶׁר נִקְרָא שָׁם:
(ו) וַיַּעַל דָּוִד וְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעֲלֹתָהּ אֶל קְרִית יְעָרִים אֲשֶׁר לִיהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים ה' יוֹשֵׁב הַכְּרִבִּים אֲשֶׁר נִקְרָא שָׁם:	(ז) וַיִּרְכְּבוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עַל עֲגֹלַת הַדָּשָׁה מִבֵּית אַבְיָנָדָב וַעֲזָא וְאַחִיו נְהָגִים בְּעֲגֹלָהּ:
(ז) וַיִּרְכְּבוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עַל עֲגֹלַת הַדָּשָׁה מִבֵּית אַבְיָנָדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחִיו הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן:	(ד) וַיִּשְׁאַהֻּ מִבֵּית אַבְיָנָדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחִיו הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן:

ואלו הם ההבדלים והסתירות:

- א. בספר דה"א יג מסופר על התייעצות שערך דוד עם שרי האלפים והמאות על הסבת הארון אלינו,⁴ בעוד שבספר שמואל אין דבר וחצי דבר על כך.⁵
- ב. לפי ספר שמואל דוד אסף רק את בחורי ישראל, שלושים אלף, בעוד שלפי הכתוב בדברי הימים דוד אסף את "כל ישראל"⁶ מן שיחור מצרים ועד לבוא חמת. יש להניח שכל ישראל מן שיחור מצרים ועד לבוא חמת היו הרבה יותר משלושים אלף. נזכור עוד שבפרק יב בדברי הימים, הסמוך לפרק הנידון,

4 הלשון הוא של הסבת הארון אלינו (זה לשון הכתוב) היא מוזרה, וכי מסבים את הארון לאיזו חצר פרטית? האם עיר דוד שייכת לדוד ואנשיו? סבורני שבהמשך המאמר תתברר גם נקודה זו.

5 יהודה קיל בפירושו "דעת מקרא" לדברי הימים כתב שעצה זו לא נתפרשה בספר שמואל והיא מובנת מעצמה, שהרי אין להעלות על הדעת מעשה גדול כזה בלי התייעצות. אך אם כדבריו, למה נתפרשה התייעצות זו בספר דברי הימים? לכן נראה שדברי חז"ל שייבואו להלן מיישבים טוב יותר את הסתירה שבין הספרים.

6 יהודה קיל (שם) כתב ש"כל ישראל" לאו דווקא, אלא רק אנשי המלחמה הנבחרים, ואלו היו רק שלושים אלף איש כפי שנתפרש בשמואל. לענ"ד קשה ליישב את הסתירה בדרך זו, שכן המספר שלושים אלף שנתפרש בשמואל אינו הולם את התיאור הנרחב שמופיע בספר דברי הימים ושמצביע על מספר גדול הרבה יותר.

מסופר על כשלוש מאות וארבעים ושמונה אלף איש ראשי הצבא והחלוץ שבאו אל דוד חברונה כדי "להסב" את מלכות שאול אליו. מכאן שכל ישראל משיחור מצרים ועד לבוא חמת היו לפחות פי שניים או שלושה ממספר הבאים חברונה.

במאמר מוסגר נציין שבאותה לשון של "הסבה" משתמש דוד ביחס לארון ה': "ונסבה את ארון אלהינו אלינו כי לא דרשנוהו בימי שאול" (דהי"א יג, ג). להלן נראה שיש קשר הדוק בין הסבת המלוכה משאול אל דוד לבין הסבת הארון (שלא דרשנוהו בימי שאול)⁷ "אלינו", כלומר אל עיר דוד. לפי זה מובן מדוע סיפור העלאת הארון מופיע בספר דברי הימים מיד אחרי סיפור הסבת המלוכה, ולפני המלחמות עם פלשתים בעמק רפאים, ואילו בספר שמואל הוא מופיע אחרי המלחמות עם פלשתים. כי בדברי הימים רצו להצמיד ולעמת את הסבת הארון להסבת המלוכה.

ג. לאן הלכו ישראל כדי להעלות משם את הארון לעיר דוד? האם הלכו לבעלתה שהיא קרית יערים, כפי שנראה מדהי"א יג, ו, או שהלכו מבעלתה לגבעת אבינדב כפי שנראה מספר שמו"ב ו, ב?⁸ ואם נאמין את הכתוב בשמואל, תישאל השאלה מתי וכיצד הם הגיעו לבעלי יהודה?

ההסבר לסתירות – המתרחשות שבין יהודה לבנימין

חז"ל מציעים תשובה ברורה לכל הקשיים שעוררנו והיא שופכת אור על כל המאורעות שיתחוללו בהמשך הפרשה. לדעת חז"ל שני הספרים עוסקים בשני שלבים שונים של העלאת הארון. ספר דברי הימים עוסק בשלב הראשון, שהוא ההליכה לקרית יערים שביהודה, וספר שמואל עוסק בשלב השני והוא ההליכה מקרית יערים לגבעת אבינדב שבנחלת בנימין. הם גם מסבירים לנו בטוב טעם ודעת למה היו שני שלבים. וכך הם דברי חז"ל:

כתוב אחד אומר (דהי"א יג, ו): "ויעל דוד וכל ישראל בעלתה אל קרית יערים אשר ליהודה, להעלות משם את ארון האלקים ה' יושב הכרובים אשר נקרא שם". וכתוב אחד אומר (שמו"ב ו, ב): "ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה" וכו'. כיצד יתקיימו שני כתובים הללו? כל ישראל הלכו לבעלתה שהיא קרית יערים והמתינו שם על הארון עד שיביאוהו מן הגבעה, אבל דוד והזקנים קמו מבעלי יהודה היא בעלתה היא קרית יערים, והלכו נגד הארון לגבעה להביאו מן הגבעה לקרית יערים היא בעלתה, ומבעלתה יעלוהו כל ישראל עמו עד ירושלים.

ויש אומרים, בתחילה נמלכו שלא ילכו אלא עד בעלתה, וישלח משם עד בית אבינדב אשר בגבעה להעלות משם ארון האלקים עד קרית יערים, ומשם יעלו כולם עמו לירושלים. כיון שהיו שם אמר להם: אין כבודו של ארון שיבוא ביחידים אלא נלך כולנו לשם, לכך כתיב: ויקם וילך דוד וכל העם וכו'.

7 ביקורת מרומוזת של דוד על שאול שבתור מלך לא הסב את הארון למקום המשכן.

8 וכפי שהקשה ברד"ק: "ובאמרו 'מבעלי יהודה' במ"ם, והיה לו לומר 'אל בעלי יהודה', כי שם הלכו להעלות משם הארון, וכן אומר בדברי הימים 'וילך דוד וכל ישראל בעלתה אל קרית יערים' (דהי"א יג, ו). ואם נאמר כי המ"ם במקום למ"ד, זה לא יתכן כי זה הפך זה, כי המ"ם מורה הרחוק והלמ"ד מורה הקרוב". הרד"ק מסיק בסופו של דבר כפי הכתוב בדברי הימים, שהם הלכו לבעלתה, היא קרית יערים שביהודה, ומשם העלו את הארון. פירושו קשה לענ"ד שהרי הארון לא היה בקרית יערים שביהודה אלא בגבעת אבינדב שבבנימין, כפי שמשמע מדברי חז"ל. לכן דרכם של חז"ל ביישוב הסתירות נראית לי יותר.

ולמה הלך בתחילה אל בעלתה שהיא קרית יערים? לפי שהגבעה וקרית יערים בבת אחת היו יושבות ששם היו הגבעונים, שנאמר (יהושע ט, ז): "ויסעו בני ישראל ויבאו אל עריהם ליום השלישי, ועריהם גבעון והכפירה ובארות וקרית יערים", ונפלה קרית יערים בחלק יהודה, שכן הוא מונה אותה בחלק נחלתו (שם טו, ט): "קרית בעל היא קרית יערים". והיא היתה גבול בין יהודה ובנימין, שכן הוא אומר גבול ארץ בנימין (שם יח, יד): "והיו תוצאותיו אל קרית בעל היא קרית יערים עיר בני יהודה" וכו', אבל הגבעה ששם היה הארון היה בגבול בנימין, שכן כתיב בערי בנימין (שם) "גבעון והרמה ובארות והמצפה והכפירה והמצפה". ולכך באו בתחילה עד קרית יערים שהיא גבול בין יהודה לבנימין ואחר הלכו לגבעון (במדבר רבה, ד כא).

כמפה שלפנינו אנו רואים בצורה ברורה את גבעת יערים שנמצאת מצד אחד של קו הגבול שבין יהודה לבנימין, בצד של בנימין, ואילו קרית יערים נמצאת מהצד האחר של קו הגבול, בצד של יהודה. הקו המקווקו הוא קו הגבול שבין יהודה ובנימין:

בגלל אריכות דברי חז"ל נסכמם בקצרה ואף נוסף להם ביאור: דוד חשב בתחילה להביא את כל ישראל⁹ לבעלתה, שהיא קרית יערים שבנחלת יהודה כפי שכתוב בדברי הימים,¹¹ ומשם יחל המסע הרשמי והגדול של הארון לעיר דוד. ואף על פי שהארון לא היה שם אלא בגבעת יערים שבנחלת בנימין, בעיה זו חשב דוד לפתור על ידי הבאת הארון לקרית יערים שביהודה, או בגלוי על ידי שלושים אלף איש, או בהיחבא באישון לילה על ידי אנשים בודדים, אלא שלאחר מכן חזר בו מן האפשרות השנייה והחליט להביא את הארון באמצעות שלושים אלף איש, כפי שמסופר בספר שמואל.¹²

ולמה לערוך את המסע בשני שלבים? כי על ידי הבאת כל ישראל לקרית יערים שביהודה והתחלת המסע הרשמי משם אל עיר דוד רצה דוד ליצור את הרושם שארון ה' היה עד עתה בנחלת יהודה ולא בנחלת בנימין, ומשם יעלה הוא לעיר דוד. רושם זה היה חשוב לדוד מאוד כי הוא סבר שמקומו של הארון

9 מתוך "אטלס דעת מקרא" בעריכת י' אליצור וי' קיל, ירושלים תשנ"ג, עמ' 151.

10 שהיו הרבה יותר משלושים אלף איש, כפי שהערנו לעיל.

11 זהו השלב הראשון.

12 זהו השלב השני.

מעיד על המקום ועל השבט שבהם בחר ה' להשכן שכינתו בישראל ועל האיש שבו בחר ה' למלכות עולם.¹³

(במאמר מוסגר אעיר שהתחכמות זו של דוד המלך, שלכאורה¹⁴ אינה מחמיאה לו, לא באה לידי ביטוי בספר דברי הימים, כי מגמתו הכללית של ספר דברי הימים היא לייחס את דוד ושבטו, להבליט את מעשיו הטובים והשלמים, לחפות על כישלונותיו ולשמור על כבודו).¹⁵

גם בהסבת המלוכה משאול אל דוד ניכר הרצון, הן מצד דוד והן מצד ישראל, לבטל ולהעלים את תקופת שאול. זה בא לידי ביטוי בדברי נציגי השבטים לדוד (שמו"ב פרק ה, ב): "הננו עצמך ובשרך אנחנו, גם אתמול גם שלשום בהיות שאול מלך עלינו אתה הייתה המוציא והמביא את ישראל, ויאמר ה' לך אתה תרעה את עמי את ישראל ואתה תהיה לנגיד על ישראל".

כמו כן בדברי דוד בתהלים, כאשר הוא מתאר את המעבר ממשכן שילה לבית המקדש בירושלים ואת מאיסת אוהל יוסף ואפרים ובחירת שבט יהודה במקומו, תוך שהוא פוסח על תקופת שאול ועל מקדשי נב וגבעון שהיו בנחלת בנימין (תהלים פרק עח):

(ס) וַיֵּשׁ מִשְׁכַּן שְׁלוֹ אֱהֵל שֶׁן בְּאֶדְם: [...]

(סא) וַיִּתֵּן לְשִׁבֵי עֵזוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ בְּיַד צָר:

(סב) וַיִּמָּאֵס בְּאֱהֵל יוֹסֵף וּבְשִׁבְטֵי אֶפְרַיִם לֹא בָחַר:

(סג) וַיִּבְחַר אֶת שִׁבְטֵי יְהוּדָה אֶת הַר צִיּוֹן אֲשֶׁר אֱהָב:

(סד) וַיִּבְנוּ כְּמוֹ כְּמִים מִקְדָּשׁוֹ בְּאֶרֶץ יְסֻדָּה לְעוֹלָם:

(ט) וַיִּבְחַר בְּדוֹד בְּדָוִד וַיִּקְחֵהוּ מִמִּקְלָלָת צֹאן:

ברם, גישה זו מעוררת כמה שאלות קשות. האם דוד ניסה לשכתב את ההיסטוריה? האם סבר דוד שעל ידי העלאת הארון מקרית יערים שביהודה ולא מגבעת אבינדב שבבנימין, כפי שהסבירו חז"ל, לא ייוודע שארון ה' היה עשרים שנה בגבעת אבינדב שבנחלת בנימין? והאם אפשר להעלים את חמישים ושבע השנים שבהן היה המשכן נב ובגבעון בנחלת בנימין? והאם אפשר להכחיש את העובדה ששאול נבחר למלך על ידי ה' הרי דוד עצמו כינה את שאול משיח ה'!¹⁶ על כל השאלות נשיב בפסקה הבאה.

שאול, נב וגבעון וגבעת יערים – בדיעבד ולא לכתחילה

דוד לא ניסה להעלים עובדות פשוטות ולא ניסה להכחיש אמתות ידועות, אלא הנחת היסוד שלו הייתה שונה מן ההנחות המקובלות. דוד סבר שארון ה' היה בגבעת בנימין בדיעבד ולא לכתחילה. העגלה החדשה שיצאה משדה פלשתים נסעה ישר, מבלי לסטות ימין ושמאל, עד בואך בית שמש אשר ליהודה.¹⁷ שם בקעו את עצי העגלה, ואת הפרות העלו עולה לה'. כלומר ארון ה', אשר נלקח משילה, הועבר על ידי ה',

13 בהמשך המאמר נאשש רעיון זה.

14 כתבתי "לכאורה" כי בהמשך יתברר שמניעיו של דוד לא היו אישיים ולא נבעו מרדיפה אחר כבוד וכו', אלא מתוך הכרה שזו האמת.

15 הראשון שעמד על אופי זה של ספר דברי הימים היה אברבנאל בהקדמתו לספר שמואל. בעקבותיו הלכו רבים מחוקרי המקרא כמו מ"צ סגל במבוא שלו לספר שמואל; י' אמית בספרה היסטוריה ואידאולוגיה במקרא, תל אביב 1997; י' בקון, "ספורי דוד בספר שמואל ודברי הימים", בית מקרא, א-ב (חשוון תשכ"ו), עמ' 59-80, ועוד רבים.

16 שמו"א כו, ט.

17 ראה במפה לעיל שבית שמש נמצאת בתחום יהודה.

באמצעות פלשתים ובאמצעות העגלה החדשה – ליהודה. ה' נטש את משכן שילה ומאס באהל יוסף ובהר במקומם את שבט יהודה, את הר ציון אשר אהב (עפ"י תהלים עה), אלא שבבית שמש קרה אסון גדול,¹⁸ וכתוצאה מכך הועבר הארון במקרה¹⁹ למשמרת לבית אבינדב אשר בגבעה. יוצא, אפוא, ששבת הארון עשרים שנה בקרית יערים²⁰ היה מקרי ולא מכוון מלמעלה, הלכך אין להסיק שום מסקנה מהיות הארון בנחלת בנימין בכל אותה תקופה.

גם היות המשכן נבנו ובגבעון, בנחלת בנימין, אינו מוכיח שהם היו המקום אשר יבחר ה', לדעתו של דוד, שהרי בכל אותו זמן היו הבמות מותרות,²¹ מה עוד שארון ה' לא היה שם.²² כמו כן, בחירתו של שאול למלך על ישראל הייתה לדעתו של דוד בדיעבד ולא לכתחילה. כי בקשת המלך בימי שמואל הייתה שלא כדיו, ועל כן הוא ניתן להם שלא ברצון, כדברי הרמב"ן (בראשית מט, י):

וענין שאול היה, כי בעבור שדבר שאלת המלכות בעת ההיא נתעב אצל הקדוש ברוך הוא, לא רצה להמליך עליהם מן השבט אשר לו המלכות שלא יסור ממנו לעולמים, ונתן להם מלכות שעה. ולזה רמז הכתוב שאמר: "אתן לך מלך באפי ואקח בעברתי" (הושע יג, יא), שנתנו לו שלא ברצונו, ולכן לקחו בעברתו, שנהרג הוא ובניו ונפסקה ממנו המלכות.²³

הנה כי כן, רעיונותיו ומעשיו של דוד לא היו שרירותיים והיה להם על מה לסמוך, אף על פי כן הם היו הגורמים העיקריים לטעות הגדולה שלו בעניין נשיאת הארון בעגלה ולהתרחשות הטרגיית בגורן נמון, כפי שניווכח בפרק הבא.

ב. נשיאת הארון מקרית יערים

בפרק זה ננסה לברר מה היו הגורמים הגלויים והנסתרים לפרץ עוזה, והאם מותר היה להעלות את הארון בעגלה. נתחיל בשאלה האחרונה.

האם מותר היה להעלות את הארון בעגלה?

את ארון ה' לקחו מבית אבינדב בעגלה חדשה כשעוזה ואחיו, בני אבינדב, נוהגים את העגלה החדשה. והנה

- 18 לדעת חז"ל נספו שם שבעים אלף איש.
 19 העברת הארון מבית שמש לגבעת אבינדב לא נעשתה על ידי הנחיה אלוקית ולא על ידי סנהדרין, לעומת זאת הגעתו לבית שמש הייתה בהשגחה אלוקית ברורה.
 20 עפ"י הכתוב בשמו"א פרק ז, ב: "וַיְהִי מִיּוֹם שֶׁבַת הָאָרוֹן בְּקִרְיַת יַעֲרִים וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַיְהִיו עֲשָׂרִים שָׁנָה".
 21 היתר במות מועיד על כך שהמשכן או הארון אינם נמצאים במקום אשר יבחר ה'. הרב ש' מן החר הגדיל לעשות בטענו שאף משכן שילה בכל תקופת השופטים עד תקופת עלי הכהן, שהייתה בסוף התקופה, לא נחשב למקום אשר יבחר ה', ועל כן במות היו מותרות אז (ראה ספרו מהר שלם, ירושלים תשנ"ט, עמ' שמא ועמ' שנ, וראה עוד בספרי עיוני חג ומועד, ירושלים תשס"ט, עמ' 110 הע' 10).
 22 בתוספתא זבחים (יג, ה) כתוב שאם הארון לא נמצא במשכן, אפילו במשכן שילה – במות מותרות. רוצה לומר, הארון הוא שנותן למשכן את קדושתו.
 23 וראה עוד דבריו של רבי מנחם המאירי ("פירוש המאירי" למסכת הוריות פ"ג): "כי ה' גזר שהמלכות תהיה משבט יהודה. ובאותו זמן עדיין לא היה ראוי למלכות אחד משבט הזה, ומכל מקום נעתר ה' לקולם למנות את שאול שיהיה כמו אפוסרופוס עד שיקום אחד משבט יהודה וזה שנא: ומשחתו לנגיד על עמי ישראל, לנגיד ולא למלך, ומשום הכי כשחטא שאול נטרד ממלכותו דלא היה אלא ממונה בלבד".

כאשר הגיע מסע הארון לגורן נכון שמטו לפתע הבקר והארון נטה ליפול. מדוע שמטו הבקר לפתע? מדוע הם לא התנהלו כמו הפרות שהביאו את הארון משדה פלשתים לבית שמש, שהלכו ישר בלי לנטות ימין ושמאל?²⁴ השיבו על כך חז"ל:²⁵

למה שמטו? שהיו מוליכין אותו שלא כתורה שהן היו צריכין להוליכו בכתף ומענהו בעגלה והלך לו לעצמו.

בהתאם לכך כתב רש"י (שמואל ב פרק ו):

אל עגלה חדשה – טעה בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, "כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו" (במדבר יט), ולפי שאמר "זמירות היו לי חקיך בבית מגורי" (תהלים קיט, נד) נענש לבא לידי כך ומת עוזה על ידו.²⁶ לפיכך כשהביאו מבית עובד הביאו בכתף, שנאמר (דברי הימים א טו, יב): "ויאמר להם אתם ראשי האבות ללוים התקדשו אתם ואחיכם והעליתם את ארון וגו' כי למבראשונה לא אתם פרץ ה' אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט".

מהעיון ברש"י ובפסוקים בדברי הימים שהובאו על ידו, מוכח שדוד טעה בשתיים: א. הוא נשא את הארון בעגלה במקום בכתף; ב. הארון לא נישא על ידי הלוויים. ואכן התיקון לאחר מכן היה בשני הדברים הללו, כפי שנכתב שם בדה"א טו, טו:

וַיִּשְׂאוּ בְנֵי הַלְוִיִּם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה בְּדַבַּר ה' בְּכִתְפֵם בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם:

אולם קשה להבין כיצד טעה דוד בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותו; ואם משום שזחה דעתו של דוד – מה לגבי כל ישראל, הזקנים והסנהדרין, מדוע הם לא העמידו אותו על טעותו? הרד"ק הסביר שדוד טעה בחשבו שהחויב לשאת את הארון בכתף היה רק במדבר:

והעניין אשר שגה דוד בזה הדבר, והוא מקרא מפורש, חשב כי לא יהיה חטא בזה אם ישאוהו בעגלה, אע"פ שכתוב "בכתף ישאו" (שם), כי אמר: באותו זמן במדבר צוה האל כן, לפי שהיה המשכן נשא בעגלות צוה לשאת את הארון בכתף, להראות כי קדושת הארון גדולה מקדושת המשכן; אבל בזמן שלא יהיה שם המשכן, חשב שאין חטא אם ישאוהו בעגלה,²⁷ כאשר בא משדה פלשתים; ובוה שגה.

הסבר אחר למעשהו של דוד מובא ב"סדר אליהו רבא" פרק לא:

נתקבצו כל ישראל ורוד עמהם, להעלות את הארון (וגו') ונשתכחה מהן הלכה, אמרו כולם, בא ארון משדה פלשתים בעגלה, אף בעגלה יבוא לבית דוד מלך ישראל, והקב"ה נשבע בשמו הגדול ביום שנשא עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה במצרים לשם שמים, שינטל ארון ותורה עימו ותינתן בזרועו של עמרם, שנאמר ולבני קהת לא נתן וגו' (במדבר ז, ט).

24 ראה שמו"א ו, יב.

25 במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ד, וכן בספרי נשא ז, ו; אליהו רבה לא.

26 מקור דבריו במדרש במדבר רבה ד, כא: "דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר: 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי', אמר לו הקב"ה, דברי תורה שכתוב בהן (משלי כג): 'התעניף עיניך בו ואיננו', אתה קורא אותן זמירות? הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו דכתבי: ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (וראה עוד סוטה לה ע"א, תנחומא פנחס ח, ילק"ש ח"ב רמז קמ"ב ורמז תתע"ו).

27 הגר"א בפירושו לדה"א כתב שדוד חשב שאין אנשי דורו ראוים לשאת את הארון על כתפיהם.

כך גם מובא בפירוש המיוחס לרש"י (דה"א יג, ז):

מה ראה דוד שהרכיבו על עגלה חדשה, ולא במשא הלויים, כאשר עשה כשהביא אותו משם לציין באחרונה? לפי שאמר דוד: כל עומת שבא אלי כשהשיבוהו פלשתים – על עגלה חדשה, כדכתיב: "וישימו את הארון יי על עגלה" וגו' (ראה ש"א ו, יא) לפיכך נענש.

הנה כי כן, היו כמה סיבות שגרמו לטעות של דוד בנשיאת הארון בעגלה, ועדיין לא נחה דעתנו בכך. כי אם נשיאת הארון בעגלה הייתה טעות מלכתחילה, מדוע אפוא לא שמטו הבקר מיד כשהעגלה יצאה לדרכה?²⁸ מדוע היא נעה בשקט ובבטחה עד גורן נכון שהיה בירושלים,²⁹ ורק שם נתעורר הבקר לשמוט את הארון?³⁰ לכן אני מסיק שלא הייתה טעות בנשיאת הארון בעגלה עד גורן נכון. מסקנה זו ננסה להוכיח ממקורות נוספים, בסעיף הבא.

דוד לא טעה בנשיאת הארון בעגלה עד גורן נכון

לחיוזק טענתי שדוד לא טעה בנשיאת הארון בעגלה נביא סיוע מהגמרא במועד קטן (דף כה ע"א) שלומדת הלכה חדשה מנשיאת הארון בעגלה:

כי נח נפשיה דרב הונא...³¹ לא הוה נפיק פוריא מבבא, סבור לשלשולי דרך גגין, אמר להו רב חסדא: הא גמירנא מיניה: חכם כבודו דרך פתח. סבור לאשנויי מפוריא לפוריא. אמר להו רב חסדא, הכי גמירנא מיניה: חכם, כבודו במטה ראשונה. דאמר רב יהודה אמר רב: מנין לחכם שכבודו במטה ראשונה – שנאמר (שמואל ב, ו, ג): "וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה".³² פרום בבא, ואפקוה.³³

ותמוה נתמה שתי תמיהות: א. כיצד לומדים הלכה ממעשהו השגוי של דוד?³⁴ ב. כיצד למדה הגמרא מעגלתו של דוד שאין להעביר חכם שמות ממיטה למיטה, הרי עגלתו של דוד לא הייתה אותה עגלה שהגיעה מפלשתים, שהרי אנשי בית שמש ביקעו את עצי העגלה ההיא והשתמשו בהם להסקת המזבח?³⁵ ונראה לומר שמחשבתו של דוד לשאת את הארון בעגלה כהמשך לבואו של הארון בעגלה מארץ

28 שאלתי היא בעקבות דברי חז"ל שהובאו לעיל שהבקר שמט משום שנשא את הארון שלא כתורה.

29 מרחק של עשרים ק"מ בערך. ומניין שהיה זה בירושלים? כי המשך מסע הארון אחרי אסון פרץ עוזה החל מירושלים, כפי שכתוב בספר דה"א טו, ג.

30 התעוררות זו הייתה, כמובן, מאת ה'.

31 תרגום: כשמת רב הונא לא יצאה מיטתו דרך הפתח, חשבו לשלשלו דרך הגגות, אמר להם רב חסדא: הרי למדנו ממנו שחכם כבודו דרך הפתח. רצו להעבירו ממיטה למיטה, אמר להם רב חסדא: כך למדנו ממנו: חכם, כבודו במיטה ראשונה. שאמר רב יהודה אמר רב: מנין לחכם שכבודו במיטה ראשונה, שנאמר: "וירכיבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה". שברו את הפתח והוציאוהו.

32 רש"י שם כתב שהייתה זו אותה עגלה ממש: "אותה עגלה ששיגרוהו פלשתים בה, ובאותה עגלה הביאו דוד מבית אבינדב לעיר דוד". ותמוה מאוד, שהרי את העגלה הפלשתית שרפו באש! ואולי נאמר, להזכיר הקושיא, ששרפו רק את עציה העליונים, אבל השלד (בסיס העגלה עם הגלגלים) נשאר ואותו חידש דוד. כן מצאתי בספר "תורה שבעל פה" (מ"ז שטרן, ירושלים תשמ"ב) לשמואל ב פרק ז אות י שכתב כן בשם ירחון "וילקט יוסף", שנת תר"ם סימן יט.

33 וכן פסקו הרמב"ם (ה"ל אב"ג, יג) והשו"ע (יו"ד שנג, ג) שאין להעביר את המת ממיטה למיטה.

34 כן הקשה המהרש"א ב"חידושי אגדות" למועד קטן שם.

35 כן הקשה בפירוש "הכותב" על ה"עין יעקב" שם. ראה אריכות דברים "בהגהות וחידושים" של המהר"ץ חיות על מסכת מועד קטן שם, ומה שהביא בשם רבי יונתן אייבשיץ מספר "יערת דבש".

פולשתיים טובה ונכונה הייתה, כפי שהנחתי בתחילת הסעיף. לכן עשה דוד עגלה חדשה דווקא,³⁶ שהייתה זהה לעגלה החדשה שבאה מפלשתיים,³⁷ לומר לנו ששתי העגלות אחת הן. מכאן למד רב חסדא שאין להעביר את המת ממיטה למיטה, כשם שדוד הקפיד לשאת את הארון בעגלה חדשה כמו העגלה החדשה שהביאה את הארון משדה פלשתיים.³⁸

בין כך ובין כך השתלב הדבר היטב ברצונו ובתכניתו של דוד להעלים את חלק בנימין, כי לדידו המסע עכשיו היה המושך למסע העגלה הפלשתית שהסתיים בבית שמש אשר ליהודה, ועל כן תחילתו של המסע החדש תהיה מנחלת יהודה ולא מגבעת אבינדב שבבנימין.³⁹ ברם, כיצד מתיישבת טענתו שדוד לא טעה בנשיאת הארון בעגלה עם כל המקורות שהובאו לעיל שמהם עולה שדוד אכן טעה בזה? על כך נדון להלן.

ג. אירועי גורן נכון (פרץ עוזה)

מדוע שמטו הבקר בגורן נכון?

אם נסיעת הארון בעגלה הייתה כדת וכדין, מדוע אפוא שמטו הבקר בגורן נכון? והיכן בדיוק בירושלים נמצא גורן נכון? ומדוע נקרא המקום בספר דברי הימים בשם "גורן כידון"? רבי יוחנן (מסכת סוטה לה ע"ב) מיישב את הסתירה בין הספרים, וזה לשונו:

כתוב: (דברי הימים א יג, ט) "כידון", וכתוב: (שמואל ב ו, ו) "נכון"! אמר רבי יוחנן: בתחלה כידון,⁴⁰ ולבסוף נכון.

בתחילה כידון כי שם נהרג עוזא, ניהא, אך מדוע בסוף נכון? כתב על כך רש"י שם:

ושמעתי בשם ר' מנחם בר' חלבו גורן נכון הוא גורן ארונה היבوسی.⁴¹

דהיינו, גורן ארונה היבوسی הוא גורן נכון, והכתוב כינה אותו כאן בשם "נכון" לומר לנו שזה הגורן הנכון והראוי לארון הקודש, מאז ולתמיד.⁴² על דרך הרמז נאמר שגורן ארונה הוא גורן הארון. על מקום זה יאמר דוד בעוד שלושים ושתיים שנה, אחרי המגפה הקשה שהשחיתה שבעים אלף איש מיישראל ואחרי קניית הגורן מידי ארונה היבوسی (דהי"א כב, א): "זה הוא בית ה' אלוקים וזה מזבח לעלה לישראל".

36 כי לכאורה אין צורך בעגלה חדשה לנשיאת הארון. ברם, בספר "יד המלך" על הרמב"ם (הל' אבל פרק יב) חידש שזו כוונת הגמרא: "שחכם כבודו במיטה ראשונה", שיכינו עבורו מיטה חדשה כשם שהכינו עגלה חדשה לארון. כן כתב הנצי"ב ב"העמק שאלה" פרשת אחרי מות סוף סימן צד.

37 לכן גם טרח הכתוב להשמיענו שנשיאת הארון הייתה בעגלה חדשה, כמו העגלה הפלשתית.

38 מעין זה כתב רבי יצחק מיינקובסקי בפירושו "קרן אורה" למסכת מועד קטן שם (מהד' מסורת ישראל, ירושלים תשס"ג).

39 לא ידוע לנו כיצד הגיע הארון מבית שמש לגבעת אבינדב, האם בעגלה או בכתף, בכל מקרה העגלה של דוד מזוהה עם העגלה שהגיעה לבית שמש ולא עם העגלה שהגיעה לגבעת אבינדב, אם בכלל הייתה כזו.

40 רש"י שם: בתחלה – כשבא הארון שם נעשה להם ככידון ההורג שהרג עוזא.

41 וזוהו אחר למקום ראה מאמרו של ז"ח ארליך, "אל נכון, גורן נכון ומקום גן עוזא", מגדים, כו (תשנ"ו), עמ' 27–47.

42 כפי שכתב הרמב"ם ביחס למזבח באותו מקום: "מסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא" (רמב"ם הל' בית הבחירה ב, ב).

כיוון שהגיעה העגלה עם הארון להר הבית נסתיים המסע האלוקי שהחל במסע העגלה משדה פלשתים. אפשר שאם היו נותנים לעגלה הפלשתית-אלוקית בזמנה להמשיך בדרכה, היא הייתה מגיעה עד גורן נכון ועוצרת שם. ברם, דוד רצה להמשיך את המסע לעיר דוד. כנגד המושך המסע לעיר דוד עורר ה' את הבקר לשמוט את הארון. ומדוע כך? כי הסבת הארון לעיר דוד אינה המשך לביאתו משדה פלשתים, אלא מסע חדש. מי שרוצה להסב את הארון אליו⁴³ אל עיר דוד, חייב לעשות זאת על ידי הלוויים ובכתף. ואולי עדיף היה לקנות עתה את גורן ארונה היבסי ולהשאיר את הארון שם, מאשר להורידו אל עיר דוד. אולי הייתה נחסכת בכך המגפה הנוראה שהתרחשה בסוף ימי דוד (ראה שמו"ב כד, א).⁴⁴

ומדוע לא יליף⁴⁵ דוד מבחמות הארץ שמקומו של הארון הוא כאן בהר הבית? כי השארת הארון בהר הבית הייתה בניגוד גמור למגמות דוד למשמש את חלקו של בנימין בארון ה', שהרי הר הבית נמצא "בשדי יער",⁴⁶ בחלקו של בנימין,⁴⁷ כפי שנדרש בתלמוד בבלי מסכת זבחים נד ע"ב:

מצאנוה בשדה יער – זה בנימין, דכתיב: (בראשית מט) "בנימין זאב יטרף".

לא שדוד כופר, חלילה, במיקומו של בית המקדש בהר המוריה שבנחלת בנימין, שהרי הוא ושמואל הנביא מצאו יחד את מקומו בשדי יער על פי ספר יהושע לדעת חז"ל,⁴⁸ אלא שדוד רצה שהארון יגיע תחילה לעיר דוד שביהודה⁴⁹ ומשם יעלה להר הבית שבבנימין. עובדה היא שרק אחרי שהארון הגיע לעיר דוד ביקש דוד לבנות את בית המקדש.

נמצאנו למדים שטעותו של דוד החלה מרגע הגעת הארון לגורן נכון כשרצה שהעגלה תמשיך במסעה לכיוון עיר דוד,⁵⁰ כי מגורן נכון והלאה צריך היה לשאת את הארון על הכתפיים. ואולי הטעות הגדולה יותר היא עצם רצונו להוריד את הארון לעיר דוד במקום להשאירו בהר הבית.⁵¹

- 43 ציינו לעיל שכך אמר דוד: "ונסבה את ארון אלוהינו אלינו". ועוד אמר: "איך יבוא אלי ארון ה'" (שמו"ב ו, ט).
- 44 סיבת המגפה לא הייתה המקדש שערך דוד, שכן הפרשה מתחילה במילים: "ויסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל ואת יהודה" (שמו"ב כד, א), אלא אי קניית הגורן כדברי רשב"י (מדרש תהלים [בוכר] מזמור יז): "משל לאחד שהיה מכה את בנו, ולא היה יודע הבן על מה הוא מוכה, לאחר שהכהו אמר לו לך ועשה דבר פלוני שצויתך היום כמה ימים ולא השגחת בי, כך כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש".
- 45 כלומר למד, על פי איוב לה, יא: "מִלְפָּנֵינוּ מִבְּחֻמוֹת אֶרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם יִחַקְמֵנוּ".
- 46 תהלים קלב, ו.
- 47 כשם שהוא היה עשרים שנה בקרית יערים אשר לבנימין.
- 48 ילק"ש ליהושע, רמז כ"ד.
- 49 אמנם החוקרים האחרונים (ראה י' קיל, דעת מקרא ליהושע טו, ח, וכן י' אליצור, דעת מקרא לשופטים א, ח), בהסתמך על זיהוי קו הגבול שבין שבט יהודה לבנימין, כתבו ששיר דוד היא נחלת בנימין, אך אנו הולכים בעקבות חז"ל (זבחים נג ע"ב) שקו הגבול בין יהודה ובנימין עבר בהר הבית, ומכאן ששיר דוד הייתה כולה בחלק יהודה ומקומו של הארון בהר הבית בחלקו של בנימין.
- 50 על טעות זו מצביעים לדעתי כל המקורות שהובאו לעיל.
- 51 טעות זו גרמה להשתיית בניין בית המקדש למושך שלושים ושבע שנים, כי אחת הסיבות שבגללן לא הורשה דוד לבנות את בית המקדש הייתה הקדמת בניין ביתו לבניין בית המקדש ("פסיקתא רבת" ב), ובניין ביתו בעיר דוד גרר את הסבת הארון לשם. אולי לכך רמז הפסוק בדברי הימים א טו, א: "וַיַּעַזְרוּ לֹא בְּתֵיבָם עֵבֶר דָּוִד וַיִּגְן מְקוֹם לְאָרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּט לוֹ אֶהֱלֵה".

ד. הסבת הארון מירושלים בכתף לעיר דוד

ברצוננו להוכיח שגם בוויכוח שניטש בין מיכל לדוד, על הצורה שבה יש לרקוד לפני ארון ה', יש גלוי ונסתר שקשורים במישורין למגמות הנסתרות שעמדו מאחורי העלאת הארון על ידי דוד לעיר דוד. לשם כך נבחן את השלב הבא במסע הארון מירושלים לעיר דוד, ככתוב בדברי הימים א טו, ג:

וַיִּקְהַל דָּוִד אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל אֵל יְרוּשָׁלַם לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן ה' אֵל מְקוֹמוֹ אֲשֶׁר הָכִין לוֹ:

במסע זה תיקן דוד את הליקויים שנתגלו בנשיאת הארון עד כאן, ומעתה יישאו הלוויים את ארון ה' על כתפם, כפי שכתוב שם:⁵²

(יב) וַיֹּאמֶר לְהֵם אַתֶּם רְאִישֵׁי הָאָבוֹת לְלוֹיִם הַתְּקַדְּשׁוּ אֶתְכֶם וְאַחִיכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת אֲרוֹן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֵל הַכִּינּוֹתָי לוֹ:

(יג) כִּי לְמִפְרָאֲשׁוֹנָה לֹא אַתֶּם פָּרִיז ה' אֱלֹהֵינוּ כִּי לֹא דָרָשְׁנוּהָ כְּמִשְׁפָּט:⁵³

(יד) וַיִּתְקַדְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לְהַעֲלוֹת אֶת אֲרוֹן ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

(טו) וַיִּשְׂאוּ בְנֵי הַלְוִיִּם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה כְּדָבַר ה' בְּכַתְּבָם בְּמִטּוֹת עֲלֵיהֶם:

מיכל מקנאה לאביה ולשבטה

כאשר הגיע הארון לעיר דוד נשקפה מיכל בת שאול⁵⁴ בעד החלון וראתה את דוד מפזז ומכרכר לפני ה', "ותבו לו בלבה". וכך אמרה לו (שמואל ב ו, כ):

מֶה נִכְבַּד הַיּוֹם מִלְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי אֲמָהוֹת עֲבָדָיו כְּהַגְלוֹת נְגָלוֹת אֶחָד הַרְקִים:

סגנונו של דוד לא הלם את סגנונה של מיכל ואת סגנון בית אביה. אצל שאול לא הוחלפו מעולם החוקים בזמירות, כי לא מצאנו בכל התנ"ך שירה של שאול, ואילו דוד במסע הארון לבית מגוריו המיר את החוקים בזמירות.⁵⁵ צניעותו של שאול הייתה לשם דבר, והיא עמדה בניגוד גמור "לפזיזותו"⁵⁶ היתרה של דוד:

אמרה לו: היום נגלה כבודו של בית אבא! בוא וראה מה ביניך לבין בית אבא! כל בית אבי היו צנועים וקדושים, אמרו עליו על בית שאול שלא נראה מהם לא עקב ולא גודל מימיהם (במדבר רבה, פרשת במדבר ד).

ודוד השיב לה:

(כא) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֵל מִיכָל לִפְנֵי ה', אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאֲבִיךָ וּמִכָּל בֵּיתוֹ לְצֹאת אֹתִי נְגִיד עַל עַם ה' עַל יִשְׂרָאֵל, וְשִׁחַקְתִּי לִפְנֵי ה' (כב) וְנִקְלַתִּי עוֹד מִזֹּאת וְהִיִּיתִי שֹׁפֵל בְּעֵינֵי וְעַם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אֲמַרְתְּ עִמָּם אֲכַבְדָּה:

האם רק כרכוריו של דוד הפריעו למיכל בת שאול, או שמא חשה בניסיונותיו של דוד, לאורך כל הדרך,

52 הסברנו לעיל שהליקויים החלו מהרגע שניסו להסב את הארון מהר הבית לעיר דוד.

53 כבר העיר יצחק בקון (במאמרו שהוזכר לעיל) שכל זה אינו מופיע בספר שמואל. נראה שגם זה נובע מהמגמה של ספר דברי הימים להציג את דוד כירא אלוקים וסר מרע, וכאחד שאינו מכסה על פשעיו, ומודה ועוזב ירחם.

54 מיכל בת שאול דווקא, ולא מיכל סתם ולא מיכל אשתו.

55 תהלים קיט, נד: "זְמִירוֹת הָיוּ לִי חֶקֶן בְּבֵית מְגוּרַי", וראה מה שכתבנו לעיל בשם רש"י.

56 דוד פיזז וכרכר.

לבטל ולטשטש את חלק אביה במלכות ובמקדש? שמה מה שהעיק עליה היה הסבת הארון על ידי דוד מהר הבית שבחלק בנימין אל עיר דוד שביהודה? עד עתה הייתה נאמנותה של מיכל לדוד מוחלטת. השתקפותה של מיכל בחלון מזכירה לנו כיצד מילטה את דוד מביתו דרך החלון מפני שאול אביה.⁵⁷ בו בזמן שחרה לשאול שנתנו לו רק אלפים ולדוד רבבות, והוא הפך בשל כך לאויב של דוד מהיום ההוא והלאה – מיכל בתו אהבה את דוד⁵⁸ ונישאה לו. כאשר ניסה אבנר להסב את כל ישראל מבית שאול אל דוד התנה זאת דוד בהשבתה של מיכל אשתו אליו,⁵⁹ וכאשר דרש בן היה. ברם, נאמנות זאת נסדקה עתה כשחשה שכבוד אביה נרמס ללא הצדקה.

בתשובת דוד למיכל יצא המרצע מן השק. הוא לא הסתפק בתשובה פשוטה ועניינית, שכל מה שהוא עשה היה לכבוד ה' ולמען שמו, אלא טרח להסביר לה שבגלל ההבדלים הללו העדיף ה' אותו על שאול וכל ביתו. חשוב לציין שדבריו של דוד לא נבעו חלילה מרצון לקנטר את מיכל, או מרגשות של שטנה ואיבה או מדחפים של נקמה, אלא מתוך הכרה ואמונה אמיתית ותמימה שעדיפותו על פני שאול נובעת מכך שבחירת שאול למלוכה הייתה לשעה ובדיעבד (כפי שכתבנו לעיל), ואילו בחירתו שלו הייתה לעולם ולכתחילה כבן לשבט יהודה שהמלוכה יועדה לו מראשית דבר.

שואל ודוד, בנימין ויהודה, הילכו יחדו?

מה בסופו של דבר? הילכו יהודה ובנימין יחדיו? האם הערבות שערב יהודה את בנימין עדיין חיה וקיימת? התשובה היא: ילכו יחדו ויערבו זה את זה:

והיה מחרף (גלית) לפני הקב"ה ארבעים יום, שנאמר ויתיצב ארבעים יום (שמואל א' יז, טז), אמר ישי לדוד בנו, הרי השעה לקיים אותו הערבות של זקינד שערב את בנימין מיד אביו, שנאמר: "אנכי אערבנו", אלא לך והוצא אותו מערבותו, שנאמר: "ואת אחיך תפקוד לשלום ואת ערובתם תקח" (שמואל א' יז, יח), ואין ערובתם אלא ערבות. מה עשה דוד? הלך וקיים את הערבות, והרג את גלית. א"ל הקב"ה: חייך כשם שנתת את נפשך על שאול, שהוא משבטו של בנימין, כשם שעשה יהודה זקינד על בנימין, שנאמר: "ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד לאדוני" וגו' (בראשית מו, לג), כך אני נותן בית המקדש בגבולך ובגבול בנימין (מדרש תנחומא [בבובר] פרשת ויגש סימן ח).

הבחירה שבחר ה' ביהודה ובאפרים כללה בתוכה את שבט בנימין, כי בנימין הוא ידיד ה' ובין כתפיו שכן:⁶⁰ רבי חייא רבה אמר לרבי שמעון ברבי: אני שמעתי שכל חופות⁶¹ שהיו לא היו אלא בתוך חלקו של בנימין, מאי טעמא? "ובין כתפיו שכן", והא כתיב וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר ויבחר בשבט יהודה? וכי ביהודה בחר? אלא "בחירה" "בחירה", מה בחירה שנאמר להלן (בחירת יהודה) בנימין בכלל, אף בחירה שנאמר כאן (בחירת יוסף) בנימין בכלל. (ירושלמי מגילה יז).

כן דורשת הגמרא בזבחים נג:

57 ראה שמו"א יט, יג. כאן היא נקראת מיכל אשתו או מיכל סתם, ולא מיכל בת שאול.

58 שמו"א יח, כ. זו הפעם היחידה בתנ"ך שכתוב בה שאישה אוהבת גבר.

59 שמו"ב ג, יד.

60 דברים לג, יב.

61 מלשון "חופף עליו".

בארבע מקומות שרתה שכינה בישראל, בשילה ובנוב ובגבעון ובית עולמים. ובכולם לא שרתה שכינה אלא בחלק בנימין, שנאמר: "חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן". והכתיב ויטש משכן שילה... וימאס באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר? אמר רב אדה מאי קא קשיא ליה? דלמא שכינה בחלק בנימין וסנהדרין גדולה בחלק יוסף, מרמצינו בבית עולמים דשכינה בחלקו של בנימין וסנהדרין גדולה בחלק יהודה.

כשנעייין במסלול שעבר ארון ה' משדה פלשתים ועד גורן נכון ניווכח לדעת שהיה זה לאורך הגבול שבין יהודה ובנימין.⁶² לומר לך: יהודה ובנימין אחוזים יחדיו בארון מתחילה ועד סוף ולא ייפרדו. גם כאשר תתפלג הממלכה לשניים אחרי מותו של שלמה, יהיו יהודה ובנימין יחד מעבר אחד ועשרת השבטים הנתרים עם ירבעם מהעבר השני. גאולת ישראל מגזרותיו הקשות של המן תיעשה על ידי מרדכי היהודי, שהיה איש יהודי (משבט יהודה) ואיש ימיני, כי הגאולה מהמן הרשע חייבת להיות מחיבורם של שני השבטים הללו, כפי שהורה לנו המהר"ל מפראג.⁶³

62 למסקנה זהה הגיע זאב ארליך (לעיל, הערה 41), עמ' 35.

63 אור חדש על פורים, ירושלים, עמ' קי.